

SCURTE CONSIDERAȚII PE MARGINEA CAUZELOR LEGALE DE REVOCARE A DONAȚIILOR

Ioana Nicolae

Universitatea Transilvania din Brașov
Facultatea de Drept

Abstract

Although donation contract is irrevocable as a rule, there are certain legal causes which allow revocation of donation. In this study we analyzed the legal causes which allow revocation of donation, respectively revoking the donation for committing acts of ingratitude and revoking the donation for failure to fulfill the obligations imposed by the contract.

Keywords: *ingratitude, donation with obligations, judicial action to revoke donation, civil punishment*

Considerații introductive

Revocarea donației este reglementată prin dispozițiile art. 1020-1029 C. civ. Art. 1020-1022 C. civ. sunt dedicate dispozițiilor comune în materia revocării donațiilor, pentru ca apoi, prin dispozițiile art. 1023-1026 C. civ. să fie reglementată revocarea donației pentru ingraturitudine iar dispozițiile art. 1027-1029 C. civ. să fie dedicate revocării donației pentru neexecutarea sarcinii.

Înainte de a ne apleca asupra dispozițiilor generale din materia revocării donației, se impune a preciza că donația reprezintă un act juridic irevocabil. Așadar, în materia donației regula o reprezintă irevocabilitatea donației, de la această regulă existând însă și situații de excepție în care este permisă revocarea donațiilor. Din modul de reglementare al cauzelor de revocare a donațiilor, tragem concluzia că acestea se împart în cauze legale de revocare a donației (fiind vorba aici despre revocarea donației pentru ingraturitudine și pentru neexecutarea, fără justificare, a sarcinii impuse donatarului¹), iar apoi avem ipoteza revocării de drept a promi-

¹ În vechiul Cod civil era reglementată și o altă cauză legală de revocare a donației, și anume revocarea donației pentru surveniența de copil. Acest caz de revocare legală a donației nu a mai fost preluat în actualul Cod civil.

siunii de donației. În general aceste cauze de revocare nu sunt prevăzute în contract în mod expres, ele operând însă în temeiul legii chiar dacă părțile nu le-au prevăzut. Părțile aleg să insereze în contract doar acele clauze de revocare negociate, care evident trebuie să respecte principiul irevocabilității donațiilor. Dintre aceste cazuri de revocare a donației ne vom opri în prezentul studiu asupra revocării donației pentru ingratitude și apoi asupra celei privind neexecutarea sarcinii de către donatar. În aceste cazuri supuse analizei revocarea intervine exclusiv pe cale judiciară, nefiind admisă vreo altă modalitate de revocare. Art. 1.021 C. civ., reglementând modul de operare al revocării, prevede că, revocarea pentru ingratitude și pentru neîndeplinirea sarcinilor nu operează de drept.

De asemenea, se impune a preciza că revocarea donației poate avea loc doar în ipotezele strict și limitativ reglementate de legiuitor, respectiv în ipoteza săvârșirii faptelor de ingratitude și în caz de neexecutare, fără justificare, a sarcinii de către donatar, nefiind admise alte cauze legale de revocare.

2. Revocarea donației pentru ingratitude

Revocarea donației pentru ingratitude reprezintă un caz legal de revocare a donației, incident doar în cazurile expres și limitativ prevăzute de lege, care sancționează comportamentul donatorului incompatibil cu obligația morală, continuă, a acestuia de recunoștință față de donator². Revocarea donației pentru ingratitude reprezintă în esență o pedeapsă civilă incidentă în ipoteza în care donatarul săvârșește una din faptele enumerate de legiuitor. Așa cum s-a subliniat în doctrină³, ingratitudea este opusul recunoștinței pe care donatarul o datorează donatorului. Recunoștința nu constituie o obligație pozitivă, dar ea impune donatarului abținerea de la săvârșirea unei fapte necorespunzătoare la adresa donatorului⁴.

Art. 1023 C. civ. reglementează cazurile de ingratitude, prevăzând că, donația se revocă pentru ingratitude în următoarele ipoteze:

- a) dacă donatarul a atentat la viața donatorului, a unei persoane apropiate lui sau, știind că alții intenționează să atenteze, nu l-a înștiințat;
- b) dacă donatarul se face vinovat de fapte penale, cruzimi sau injurii grave față de donator;
- c) dacă donatarul refuză în mod nejustificat să asigure alimente donatorului ajuns în nevoie, în limita valorii actuale a bunului donat, ținându-se însă seama de starea în care se afla bunul la momentul donației.

² G. Boroi, I. Nicolae, în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 609.

³ T. Prescure, *Curs de contracte civile*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 217.

⁴ C. Murzea, E. Poenaru, *Donația și testamentul. Studiu de doctrină și jurisprudență*, Ed. Hamangiu, București, 2007, p. 54.

Așa cum s-a arătat în doctrină⁵, în primele două cazuri de ingraturitudine, nu este necesară existența unei hotărâri judecătorești de condamnare (precum la nedemnitarea succesorală) pentru dovedirea săvârșirii faptelor de ingraturitudine prevăzute, instanța civilă sesizată cu cererea de revocare a donației având posibilitatea aprecierii asupra săvârșirii faptelor de ingraturitudine, însă în măsura în care există o hotărâre penală de condamnare cu privire la faptele menționate mai sus, aceasta va avea autoritate de lucru judecat în fața instanței civile în ceea ce privește făptuitorul, fapta săvârșită și forma de vinovăție a făptuitorului.

În ceea ce privește atentatul la viața donatorului ori a unei persoane apropiate acestuia, sunt avute în vedere infracțiunile având drept scop încercarea de suprimare a vieții acestora. Așa cum s-a surprins în doctrină⁶, în acest caz prin atentat vom înțelege voința donatarului de a-l ucide pe donator sau o persoană apropiată acestuia. Din acest punct de vedere se impune a preciza că nu este necesar ca infracțiunea de omor să se consume, fiind suficientă tentativa la această infracțiunea, pentru că ceea ce ne interesează este atitudinea psihică a autorului faptei, respectiv intenția acestuia de a suprima viața donatorului sau a unei persoane apropiate acestuia. De asemenea, legiuitorul a asimilat acestor situații și ipoteza în care donatarul știind că alții intenționează să atenteze, nu l-a înștiințat pe donator. În acest caz este vorba despre săvârșirea faptei prin omisiune.

În ceea ce privește cea de-a doua ipoteză, reglementată în art. 1023 lit. b) C. civ., faptele penale sunt cele prevăzute ca infracțiuni în Codul penal, cruzimile sunt acele fapte care cauzează donatorului suferință fizică, în vreme ce injuriile au în vedere insulta, jignirile aduse donatorului, respectiv onoarei, demnității ori reputației acestuia. Și în aceste cazuri este necesar ca faptele să fie săvârșite cu intenție, la fel ca și în ipoteza prevederilor art. 1023 lit. a) C. civ.

Ultima ipoteză, cea reglementată prin dispozițiile art. 1023 lit. c) C. civ., respectiv revocarea donației pentru refuz de alimente are în vedere situația în care donatorul a avut nevoie și a solicitat alimente de la donatar, care având posibilitatea de a le furniza, refuză însă să facă acest lucru, fără justificare. Așa cum just s-a remarcat în doctrină⁷, refuzul nu este sancționat cu revocarea donației dacă donatorul avea rude sau alte persoane obligate și în situația de a-i acorda întreținere. În alte cuvinte, obligația de a asigura alimente donatorului prezintă caracter subsidiar, respectiv în ipoteza în care există alte persoane care au obligația legală de întreținere a donatorului, fiind vorba despre rudele acestuia, donatorul nu poate pretinde alimente direct de la donatar ci doar în lipsa altor persoane obligate va putea să solicite alimente direct de la donatar. Donatorul nu va putea să solicite executarea obligației de a furniza alimente de la donatar, ci va putea formula doar

⁵ G. Boroi, I. Nicolae, în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017, p.609.

⁶ F. Moțiu, *Contracte speciale. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p.147.

⁷ Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Actami, București, 1996, p. 131.

acțiunea având ca obiect revocarea donației pe motiv de refuz fără justificare de alimente. Așadar, donatorul nu are o opțiune în privința executării silite a obligației de a furniza alimente. Obligația de a furniza alimente trebuie să se încadreze în limita valorii actuale a bunului donat, ținându-se însă seama de starea în care se afla bunul la momentul donației.

În ceea ce privește faptele de ingratitude, este de precizat că donatorul îl poate ierta pe donatar de ingratitude, dar doar ulterior săvârșirea faptei, o renunțare anticipată la dreptul de a solicita revocarea donației pe motiv de ingratitude fiind sancționată cu nulitatea absolută.

Acțiunea formulată de donatar pentru revocarea donației pe motiv de ingratitude este una strict personală. Caracterul personal al acțiunii rezultă din specificul obligației morale de recunoștință pe care donatarul o datorează donatorului în mod continuu, în temeiul gestului de gratificare conținut în donația efectuată⁸. Astfel, ca regulă, acțiunea în revocare poate fi introdusă doar de către donator. Dacă acțiunea a fost introdusă de către donator și a survenit decesului donatarului pe parcursul derulării procedurii judiciare, acțiunea va putea fi continuată împotriva moștenitorilor acestuia. Dacă decesul donatarului a surveni anterior formulării acțiunii în revocare, aceasta nu mai poate fi formulată. Există însă și situații în care acțiunea poate fi introdusă de către moștenitorii donatorului. Astfel, într-o primă ipoteză prevăzută de art. 1024 alin. 3 C. civ., dacă donatorul a decedat înăuntrul termenului de un an și fără să îl fi iertat pe donatar pentru fapta de ingratitude săvârșită, acțiunea poate fi introdusă și de moștenitorii donatorului. Este de precizat însă, că în această ipoteză, acțiunea poate fi introdusă doar în perioada rămasă până la împlinirea termenului de un an. Cea de-a doua ipoteză reglementată de art. 1024 alin. 3 C. civ. se referă la faptul că moștenitorii pot introduce acțiunea și în termen de un an de la data decesului donatorului, dacă acesta a decedat fără să fi avut cunoștință de cauza de revocare. Așa cum s-a surprins în literatura juridică⁹, donatorul este singurul în măsură să aprecieze o problemă morală de vinovăție și de iertare sau de aplicare a pedepsei, astfel că, spre deosebire de dreptul comun, acțiunea nu poate fi exercitată de creditorii donatorului pe calea acțiunii oblice, deși acțiunea are caracter personal.

În ceea ce privește prescripția acțiunii în revocarea donației, potrivit art. 1024 alin. 1 C. civ., dreptul la acțiunea prin care se solicită revocarea pentru ingratitude se prescrie în termen de un an din ziua în care donatorul a știut că donatarul a săvârșit fapta de ingratitude. Se impune a fi făcute anumite precizări, astfel, termenul curge de la data la care donatorul a știut că donatarul a săvârșit fapta de ingratitude, prin urmare, important este ca donatorul să fi avut cunoștință nu doar de faptă, ci și că donatarul este cel care a comis fapta de

⁸ G. Boroi, I. Nicolae, în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 610.

⁹ F. Moțiu, *Contracte speciale. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2015, p. 149.

ingraturitudine; în cazul faptei de ingraturitudine constând în refuzul acordării de alimente, curge câte un termen de prescripție distinct în urma fiecărei cereri de acordare de sprijin prin alimente transmise donatarului de către donator¹⁰.

Efectele acțiunii în revocare a donației pentru ingraturitudine sunt reglementate prin dispozițiile art. 1025 și 1026 C. civ. Astfel, în caz de revocare pentru ingraturitudine, dacă restituirea în natură a bunului donat nu este posibilă, donatarul va fi obligat să plătească valoarea acestuia, socotită la data soluționării cauzei.

În urma revocării donației pentru ingraturitudine, donatarul va fi obligat să restituie fructele pe care le-a perceput începând cu data introducerii cererii de revocare a donației.

Textul art. 1026 C. civ. prevede că revocarea pentru ingraturitudine nu are niciun efect în privința drepturilor reale asupra bunului donat dobândite de la donatar, cu titlu oneros, de către terții de bună-credință și nici asupra garanțiilor constituite în favoarea acestora. În cazul bunurilor supuse unor formalități de publicitate, dreptul terțului trebuie să fi fost înscris anterior înregistrării cererii de revocare în registrele de publicitate aferente.

3. Revocarea donației pentru neexecutarea sarcinii

Donația cu sarcină reprezintă acea donație grevată de o sarcină¹¹ impusă donatarului, iar odată acceptată donația, donatarul este ținut să execute sarcina. Așa cum s-a subliniat în literatura juridică¹², donația cu sarcini este, în limita sarcinii, un contract sinalagmatic, iar în caz de neexecutare intervin efectele specifice contractelor sinalagmatice. Cu alte cuvinte, revocarea donației pentru neexecutarea fără justificare a sarcinilor are la origine caracterul sinalagmatic și totodată interdependența obligațiilor părților, însă în cazul de față în limita sarcinii impuse donatarului. Potrivit art. 1028 C. civ., donatarul este ținut să îndeplinească sarcina numai în limita valorii bunului donat, actualizată la data la care sarcina trebuia îndeplinită. Donația reprezintă singura liberalitate prin care poate fi instituită o sarcină în favoarea dispunătorului, ce urmează a fi executată în timpul vieții acestuia, legatarul neputând să execute o astfel de obligație, întrucât testamentul este un act *mortis causa*, efectele producându-se la moartea testatorului¹³.

Se impune a face precizarea că și în ipoteza revocării donației pentru neexecutarea sarcinii, ca de altfel și în ipoteza revocării pentru ingraturitudine, este deschisă doar posibilitatea de a obține revocarea exclusiv pe cale judiciară, aceasta neoperând de drept.

¹⁰ G. Boro, I. Nicolae, în G. Boro, M.M. Pivniceru, C.A. Anghelescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017, p. 610.

¹¹ Sarcina este o modalitate specifică liberalităților și constă într-o obligație de a da, a face sau a nu face, impusă gratificatului de către dispunător. G. Boro, C.A. Anghelescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 201.

¹² Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Actami, București, 1996, p. 128.

¹³ D.N. Theohari, *Liberalități afectate de termen, condiție și sarcină*, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 78.

Este de precizat că în ipoteza neexecutării sarcini, se poate formula acțiune în justiție având ca obiect executarea sarcinii, ori acțiune având ca obiect revocarea donației, acest lucru fiind lăsat la latitudinea titularului acțiunii. Astfel, potrivit art. 1027 alin. 1 C. civ., dacă donatarul nu îndeplinește sarcina la care s-a obligat, donatorul sau succesorii săi în drepturi pot cere fie executarea sarcinii, fie revocarea donației. Aceste acțiuni în justiție sunt supuse prescripției extinctive. Potrivit art. 1027 alin. 3 C. civ., dreptul la acțiunea prin care se solicită executarea sarcinii sau revocarea donației se prescrie în termen de 3 ani de la data la care sarcina trebuia executată.

Dacă în ipoteza donatorului și a succesorilor săi în drepturi legiuitorul a prevăzut dreptul de opțiune între a cere executarea silită a sarcinii și acțiunea având ca obiect revocarea donației pentru neexecutarea sarcinii, în schimb, dacă sarcina a fost stipulată în favoarea unui terț, acesta va putea cere doar executarea sarcinii, potrivit art. 1027 alin. 2 C. civ. În alte cuvinte, dreptul de opțiune între cele două alternative nu aparține și terțului în favoarea căruia sarcina a fost stipulată. Nu trebuie pierdut din vedere nici faptul că creditorii donatorului pot introduce acțiunea oblică, dacă sunt îndeplinite cerințele legale¹⁴.

Astfel cum precizează textul art. 1028 C. civ., donatarul este ținut la executarea sarcinii numai în limita valorii bunului donat, actualizată la data la care sarcina trebuia îndeplinită. Aceasta semnifică că donatarul poate invoca excepția de neexecutare dacă sarcina ajunge să fie mai oneroasă decât beneficiul rezultat din contract¹⁵.

În privința efectelor revocării art. 1029 C. civ. prevede următoarele: când donația este revocată pentru neîndeplinirea sarcinilor, bunul reintră în patrimoniul donatorului liber de orice drepturi constituite între timp asupra lui, sub rezerva dispozițiilor art. 1.648 C. civ. Aceasta înseamnă că revocarea donației va produce efecte și față de drepturile dobândite asupra bunului de către terți de la donatar, ceea ce nu se întâmplă în ipoteza revocării pentru ingraturitudine. Este exceptat însă de la această regulă terțul de bună-credință.

Potrivit textului legal indicat, urmare a revocării, bunul se va reîntoarce în patrimoniul donatorului liber de orice sarcini.

4. Concluzii

Legiuitorul a reglementat două cauze legale de revocare a donației, respectiv a instituit posibilitatea de revocare a donației pentru ingraturitudine și revocarea donației pentru neexecutarea, fără justificare, a sarcinii. Deși donația este în

¹⁴ A se vedea dispozițiile art. 1560-1561 C. civ. care reglementează acțiunea oblică.

¹⁵ G. Boroi, I. Nicolae, în G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Anghelescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, ed. a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017, p.612.

principiu irevocabilă, se impune a preciza că aceste cazuri legale de revocare nu aduc atingere principiului irevocabilității întrucât intervin independent de voința donatorului. Am analizat din punct de vedere teoretic cele două cauze legale de revocare a donațiilor, punctând totodată particularitățile acestora.

Bibliografie

- G. Boroi, C.A. Angheliescu, *Curs de drept civil. Partea generală*, ed. a 2-a revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2012
- G. Boroi, M.M. Pivniceru, C.A. Angheliescu, B. Nazat, I. Nicolae, T.V. Rădulescu, *Fișe de drept civil*, Ediția a 2-a, revizuită și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2017
- Fr. Deak, *Tratat de drept civil. Contracte speciale*, Ed. Actami, București, 1996
- F. Moțiu, *Contracte speciale. Curs universitar*, Ed. Universul Juridic, București, 2015
- C. Murzea, E. Poenaru, *Donația și testamentul. Studiu de doctrină și jurisprudență*, Ed. Hamangiu, București, 2007
- T. Prescure, *Curs de contracte civile*, Ed. Hamangiu, București, 2012
- D.N. Theohari, *Liberalități afectate de termen, condiție și sarcină*, Ed. Hamangiu, București, 2009